
WSCHODNI ROCZNIK HUMANISTYCZNY
TOM XVII (2020), Nr 2
s. 171-179
doi: 10.36121/vnagirnyj.17.2020.2.171

Vitaliy Nagirnyy
(Uniwersytet Jagielloński)
ORCID 0000-0003-4360-7729

Problem identyfikacji osób w latopisach ruskich: Sławn i Sławn Borysowicz

Streszczenie: W artykule dokonano próby identyfikacji osób występujących w *Latopisie kijowskim* pod imieniem „Sławn”. Wyrażono zdanie, że w opisach latopisarskich z lat 6679, 6695 i 6696 występują dwie różne osoby. Pod 6679 r. źródło wymienia Sławna, który odbijał atak na Dorohobuż księcia Włodzimierza Mścisławowicza. Był on urzędnikiem księcia dorohobuskiego Włodzimierza Andrzejowicza. Jego pochodzenia nie da się ustalić. Pod latami 6695 i 6696 autor latopisu odnotował Sławna Borysowicza, tysięcznika białogrodzkiego i wojewodę księcia Ruryka Rościsławowicza, biorącego udział w poselstwie do Suzdała w 1188 r. i wyprawie do ziemi halickiej w końcu 1188 r., lub na początku roku 1189. Sławn Borysowicz był synem bojara smoleńskiego i wojewody trepolskiego Borysa Zacharowicza oraz ojcem tysięcznika kijowskiego Iwana Sławnowicza.

Słowa kluczowe: Sławn, Sławn Borysowicz, Dorohobuż, Kijów, Białogród, tysięcznik, wojewoda, prozopografia

The problem of the personalities identity in Russian chronicles: Slavn and Slavn Borisovich

Annotation: The article attempts to identify persons mentioned as Slavn in *Kyiv chronicle*. The author suggests the idea that two boyars are described in the annal entries in 6679, 6695 and 6696. In 6679 the source names Slavn who led the defense of Dorohobuzh against Prince Vladimir Mstislavich of Polonnoye. Slavn was the sergeant of Dorohobuzh prince Vladimir Andreevich. His origin is unknown. In 6695 and 6696 Rus' chronicler mentioned Slavn Borisovich, the Bilhorod *tysyatsky* and *voivode* of Prince Rurik Rostislavich, who took part in the embassy in Suzdal in 1188 and in the campaign to the Galician land in the end of 1188 or in the beginning of 1189. Slavn Borisovich was the son of the Smolensk boyar and the Trepol *voivode* Boris and the father of Kiev *tysyatsky* Ivan Slavnovich.

Keywords: Slavn, Slavn Borisovich, Dorohobuzh, Kyiv, Bilhorod, *tysyatsky*, *voivode*, prosopography

Проблема идентификации персоналий в русских летописях: Славн и Славн Борисович

Аннотация: В статье сделана попытка идентификации лиц, обозначенных в *Киевской летописи* именем Славн. Высказывается мнение, что в летописных статьях 6679, 6695 и 6696 гг. речь идет о двух боярах. Под 6679 г. источник называет Славна, который руководил защитой г. Дорогобуж против князя Владимира Мстиславича из Полонного. Славн был урядником дорогобужского князя Владимира Андреевича. Его происхождение неизвестно. Под 6695 и 6696 гг. русский книжник упомянул Славна Борисовича, белгородского тысяцкого и воеводу князя Рюрика Ростиславича, который принимал участие в посольстве в Суздаль в 1188 г. и в походе в Галицкую землю в конце 1188 или в начале 1189 г. Славн Борисович был сыном смоленского боярина и трепольского воеводы Бориса Захаровича и отцом киевского тысяцкого Ивана Славновича.
Ключевые слова: Славн, Славн Борисович, Дорогобуж, Киев, Белгород, тысяцкий, воевода, прозопография

Biogramy przedstawicieli średniowiecznych ruskich elit politycznych rzadko bywają obiektem zainteresowań badawczych historyków. Dotyczy to przede wszystkim urzędników ziemi kijowskiej w okresie poprzedzającym najazd mongolski. Taki stan rzeczy spowodowany jest zarówno szczupłością źródeł ruskich, jak i brakiem tendencji do zajmowania się tą tematyką przez naukowców. Badania prozopograficzne nad elitami ruskimi utrudnia także fakt częstego wymieniania bojarów i urzędników ruskich o tym samym imieniu w jednym przedziale czasowym, bez podania dodatkowych danych – patronimów, przezwisk lub przydomków – które ułatwiałyby ich identyfikację. Typowym przykładem zawilosci tego rodzaju jest przypadek imienia „Sławnn”, występującego w *Latopisie kijowskim* trzykrotnie – pod 6679, 6695 i 6696 r.¹ Niewiadomo bowiem czy we wszystkich tych trzech przypadkach chodzi o jedną i tę samą osobę? Czy jednak były to dwie, a być może nawet trzy różne osoby? W niniejszym artykule próbuję odpowiedzieć na te pytania.

W dotychczasowej literaturze przedmiotu nie ma wypracowanego jednolitego stanowiska w kwestii identyfikacji wspomnianych osób. Michaił Pogodin przypuszczał, że Sławnn Borysowicz z 6696 r. mógł być tożsamy Sławnnowi z 6679 r.² Siergiej Sołowjow³ i Mychajło Hruszewski⁴ wspomnieli jedynie pierwszego z bojarów, całkowicie nie przywiązując uwagi do drugiego. W indeksie imiennym do *Latopisarskiego zводу hipackiego*, sporządzonym przez Ludmiłę Murawjową, Sławnnem Borysowiczem nazwano osobę, występującą w latopisie pod 6679 r., natomiast tysięcznik i wojewoda z artykułów rocznych z lat 6695 i 6696 w ogóle nie zostały zauważone przez badaczkę⁵. Z kolei wydawca ukraińskiego tłumaczenia latopisu, Leonid Machnowiec, poszedł śladem M. Po-

¹ *Ипатьевская летопись*, [w:] *Полное собрание русских летописей* [dalej: ПСРЛ], т. 2, Санкт-Петербург 1908, kol. 546; 657, przyr. 43; 662.

² М. П. Погодин, *О наследственности древних санов в период времени от 1054 до 1240 г.*, [w:] *Архив историко-юридических сведений, относящихся до России*, кн. 1, Москва 1850, s. 79.

³ С. М. Соловьев, *История России с древнейших времен*, кн. 1, т. 1-2, Москва 1959 [pierwodruk: Москва 1851], s. 629-630.

⁴ М. С. Грушевський, *Нарис історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XIV сторіччя*, Київ 1991 [pierwodruk: Київ 1891], s. 335.

⁵ *Именной и географический указатель к Ипатьевской летописи*, [w:] ПСРЛ, т. 2, Москва 1998, s. XXIX.

godina stwierdzając, że we wszystkich trzech przypadkach chodzi o jedną i tą samą osobę – Sławna Borysowicza, najpierw wojewodę dorohobużskiego, a potem tysięcznika i wojewodę kijowskiego⁶. W części nowszych prac można zaobserwować krytyczne podejście do takiego punktu widzenia⁷, ale w większości opracowań autorzy nie podjęli nawet próby zidentyfikowania wspomnianych osób⁸.

Próby rozpoznania wymienionych w *Latopisie kijowskim* osób noszących imię Sławna rozpoczną od analizy artykułów latopisarskich z lat 6695 i 6696, jako najbardziej zbliżonych do siebie chronologicznie.

Pod rokiem 6695 (1187/1188) źródło ruskie zawiera następujący passus o Sławnie: „Того же лѣтъ с велика дѣи посла кнѣзь Рюрикъ Глѣба княза шюрина своего с женою. Славна тысяцкогъ съ женою [kursywa – V.N.]⁹ Чюрыноу с женою. инъи многи боярѣ с женами. Ко Юрьевичю. к великому Всеволодоу. в Соуждаль. по Верхоуславоу. за Ростислава. а на Боришь дѣнь . ѿда Верхоуславоу дщерь свою великѣи кнѣзь Всеволодѣ. и да по неи многое множество бе-щисла злата и сребра. а сваты подари велики дары и с великою чѣтѣю ѿпусти [...] в Роусь с великою любовью. за кнѣза Рослава”¹⁰. Jest to opis poselstwa księcia Ruryka Rościsławowicza do Suzdala wysłanego celem sprowadzenia do Białogrodu córki Wsiewołoda Juriewicza, Wierzchusławy. Posłowie zostali wysłani na Wielkanoc 1188 r., a 24 lipca wyruszyli z Suzdala na południe Rusi. 25 września tegoż roku ich orszak dotarł do Białogrodu, gdzie następnego dnia odbył się ślub syna Ruryka, Rościsława z Wierzchusławą¹¹. W tej misji uczestniczył również Sławna ze swoją żoną.

Udział Sławna z małżonką w tak ważnym poselstwie świadczy o jego przynależności do wyższych warstw społecznych ziemi kijowskiej w XII w. A fakt, że został wymieniony od razu po księciu Glebie i jego żonie, pozwala uważać, że był on w tym czasie jednym z najwyższych dostojników przy dworze Ruryka. Cytowany fragment latopisarski podaje także bardzo ważny fakt z biografii Sławna – wymienia urząd sprawowany przezeń w 1188 r. Dzięki temu źródłu wiadomo bowiem, że był on tysięcznikiem białogrodskim przy księciu Ruryku Rościsławowiczowi.

W artykule latopisarskim z kolejnego, 6696 (1188/1189) r., Sławna został wymieniony w następującym kontekście: „Романъ же испросиса оу тѣста оу своего оу Рюрика на Галичь. река емоу ведоут ма Галичане к собѣ на княжение. а поусти со мною сѣа

⁶ *Літопис руський*, пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; відп. ред. О. В. Мишанич, Київ 1989, s. 512, zob. też s. 297, 345, 347.

⁷ П. С. Стефанович, *Князь и бояре: клятва верности и право отъезда*, [w:] А. А. Горский, В. А. Кучкин, П. В. Лукин, П. С. Стефанович, *Древняя Русь: очерки политического и социального строя*, Москва 2008, s. 255, przyp. 379.

⁸ В. А. Кучкин, *Тысяцкие в Киевском княжестве в XI–XIII в.* „Древняя Русь. Вопросы медиевистики”, 2016, nr 3 (65), s. 13; П. П. Толочко, *Власть в Древней Руси. X–XIII вв.*, Санкт-Петербург 2011, s. 91, 117–118.

⁹ O Sławnie i jego żonie piszą *Chlebnikowska* i *Pogodzińska* redakcje latopisu. Zob.: *Ипатьевская летопись*, kol. 658, przyp. 43. Natomiast w *Hipackiej redakcji* tej informacji nie ma. Tamże, kol. 658.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Szerzej na temat chronologii, zob.: Н. Г. Бережков, *Хронология русского летописания*, Москва 1963, s. 83, 203. O samym poselstwie i małżeństwie Rościsława z Wierzchusławą, zob.: D. Dąbrowski, *Genealogia Mścisławowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku)*, Kraków 2008, s. 465–466; Tenże, *Genealogia Мстиславовичей: Первые поколения (до начала XIV в.)*, пер. и вступ. слово к рус. изд. К. Ерусалимского и О. Остапчук, Санкт-Петербург 2015, s. 488.

своего Ростислава. Рюрикъ же поусти с нимъ сѣа своего. и Славна Борисовича воеводу. Романъ же передь свои. посла ко Прѣсньскоу . да заѣдоуть Преснескъ переди. шни же затворишаса. Оугре же и Галичане заехаша и оу Преснескъ. ѿнѣхъ изимаша а друзии оутекоша . Романъ же слышавъ и поусти шюрина своего домовъ. а самъ ѣха в Лахы . къ Казимиру”¹². Powyższy fragment pochodzi z opisu wyprawy księcia włodzimierskiego Romana Mściśławowicza na Halicz. Udział w tej akcji wzięły oddziały księcia białogrodzkiego i owruckiego, Ruryka Rościsławowicza, na czele których stał jego syn Rościsław i Sławon Borysowicz. Wyprawa nie osiągnęła swego celu – pod Pleśniskiem¹³ drogę sojusznikom zastąpiły oddziały Haliczan i Węgrów. W wyniku poniesionych strat Roman Mściśławowicz zrezygnował z kontynuowania akcji i udał się do dworu księcia krakowskiego Kazimierza Sprawiedliwego, zaś posiłki Ruryka Rościsławowicza wycofały się do ziemi kijowskiej¹⁴. Najprawdopodobniej, wydarzenia te miały miejsce w końcu 1188 lub pierwszej połowie 1189 r.

W cytowanych fragmentach latopisarskich od razu zwraca uwagę fakt, że zarówno Sławon, jak i Sławon Borysowicz zostali wymienieni w bardzo krótkim przedziale czasowym (około jednego roku) na służbie u tego samego księcia – władcy białogrodzkiego Ruryka Rościsławowicza. Co więcej, źródło wyraźnie sugeruje, że obaj należeli do jego najbliższego otoczenia. W związku z powyższym bez wątplenia można stwierdzić, że zapisy dotyczyły tej samej osoby.

Takiemu twierdzeniu, na pierwszy rzut oka mogłaby przeczyć informacja o urzędach sprawowanych przez Sławona. W 1188 r. był on bowiem tysięcznikiem białogrodzkim, zaś w 1188/1189 r. – wojewodą Ruryka Rościsławowicza. Pozornie może to wskazywać na dwie różne osoby. Uważam jednak, że nic nie stoi na przeszkodzie, aby jeden człowiek pełnił obydwie te funkcje. Jak bowiem wskazuje Władimir Kuczkin, tysięcznik, poza wykonywaniem funkcji administracyjnych w największych centrach ziemi kijowskiej, mógł także sprawować obowiązki wojewody¹⁵. Potwierdzają to przykłady tysięczników, będących jednocześnie wojewodami: Jana Wyszaticza (6597/1089)¹⁶, Putiatę (6607/1099, 6612/1104)¹⁷, Dawida Jarunowicza (6644/1136)¹⁸, Uleba (6654/1146)¹⁹, Demjana (6738/1230)²⁰, Iwana

¹² *Ипатьевская летопись*, kol. 661–662.

¹³ O utożsamianiu latopisarskiego „Преснескъ” z Pleśniskiem, zob.: *Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі*, відп. ред. О. С. Стрижах, Київ 1985, s. 102.

¹⁴ I. П. Крип’якевич, *Галицько-Волинське князівство*, Київ 1984, s. 79–80; Ё. Харди, *Наследници Кієва: Измежу краєвєска круне и татарског жарма. Студија о државно-правном положаји Галичке и Галичко-Волинска княжевина до 1264. година*, Нови Сад 2002, s. 46–48, 59; О. Головка, *Війна за „галицьку спадщину” (1187–1189)*, [w:] *Княжа доба: історія і культура*, вип. 3, Львів 2010, s. 124; Л. В. Войтович, *Галицько-волинські етуди*, Біла Церква 2011, s. 180–181.

¹⁵ В. А. Кучкин, *Тысяцкие в Киевском княжестве в XI–XIII вв.*, s. 5–14. Zob. też: П. П. Толочко, *Власть в Древней Руси*, s. 111–112.

¹⁶ *Ипатьевская летопись*, kol. 199; *Лаврентьевская летопись*, [w:] ПСРЛ, т. 1, Ленинград 1926–1928, s. 208.

¹⁷ *Лаврентьевская летопись*, s. 272, 280.

¹⁸ Тамże, kol. 304; *Ипатьевская летопись*, kol. 298.

¹⁹ *Ипатьевская летопись*, kol. 326.

²⁰ Тамże, kol. 759; *Kronika halicko-wołyńska (Kronika Romanowiczów)*, wyd., wstępem i przyp. opatrz. D. Dąbrowski, A. Jusupović przy współpracy I. Juriewej, A. Majorowa i T. Wilkuł, Kraków–Warszawa 2017, s. 143–145 (Seria: *Pomniki Dziejowe Polski = Monumenta Poloniae Historica. Seria II*, t. 16). Zob. też: I. Крип’якевич, *Де був Дем’ян тисяцьким. Причинок до історії урядів в Галичині першої половини XIII в.*, [w:] *Записки Наукового Товариства імені Шевченка*, т. 67, Львів 1905, кн. 5, s. 1–3.

Sławnowicza (6739/1231)²¹ oraz Dymitra (6748/1240)²². Najprawdopodobniej podobnie było i w tym przypadku – tysięcznik białogrodzki Sławna Borysowicz pełnił jednocześnie funkcję wojewody Ruryka Rościsławowicza.

Przedstawione wyżej argumenty pozwalają utożsamiać tysięcznika białogrodzkiego Sławna, odnotowanego w 6695 (1188) r. z wojewodą Ruryka Rościsławowicza, Sławnem Borysowiczem, występującym w latopisie w 6696 (koniec 1188 – pierwsza połowa 1189) r.

Wymienienie patronimu Sławna w artykule latopisarskim z 6696 r. świadczy, że był on synem Borysa. Uważam, że ustalenie pochodzenia tysięcznika i wojewody białogrodzkiego pomoże w określeniu tego, czy jest on tożsamy ze Sławnem z artykułu 6679 r.

W ciągu XII w. źródła ruskie odnotowały cztery osoby o imieniu Borys. Pierwszym z nich był posadnik Nowogrodu, występujący w *Latopisie nowogrodzkim* pod 6628 (1120/1121) r.²³ Formuła „Приде Борисъ посадницитъ въ Новъгородъ” wskazuje, że przybył on do miasta nad Wołchwem z innego regionu Rusi, najprawdopodobniej z Kijowa. Według Walentyna Janina, ów sprawował urząd posadnika najdalej do roku 1125²⁴. Dalsze jego losy nie są znane. Prawdopodobnie zmarł ok. 1125 r., lub wkrótce po tej dacie. Możliwość istnienia powiązań rodzinnych między Sławnem, a posadnikiem Borysem jest raczej nieprawdopodobna. Przeczy jej bowiem dosyć spora różnica chronologiczna między ostatnią wzmianką o Borysie, a pojawieniem się na kartach latopisów Sławna Borysowicza (ok 67 lat).

Trzy inne przykłady dotyczą lat 70. i 80. XII w. Pod rokiem 6683 (1175/1176; prawidłowa data: lipiec 1174 r.²⁵) w latopisach *Kijowskim* i *Ławrentiewskim* odnotowano „Бориса. Рязаньскую послу” do Włodzimierza nad Kłazmą²⁶. Niestety, poza sprawowaniem funkcji posła księcia riazańskiego Gleba Rościsławowicza, nic więcej o nim nie wiadomo²⁷. Niemniej jego przynależność do stanu bojarskiego ziemi riazańskiej, słabo powiązaniego z elitą ziem kijowskiej, nie skłania do przypuszczeń pozwalających utożsamiać Borysa z ojcem Sławna.

Latopis kijowski pod latami 6678 (1170/1171), 6681 (1173/1174) i 6682 (1174/1175) wymienia Borysa Żydosławicza, wojewodę suzdalskiego księcia Andrzeja Bogolubskiego²⁸. Z kolei *Latopis ławrentiewski* informuje o nim pod latami 6680 (1172/1173), 6682 (1174/1175), 6683 (1175/1176) i 6685 (1177/1178)²⁹, a *Latopis radziwiłłowski* – pod latami

²¹ *Лаврентьевская летопись*, s. 456, 457. O datowaniu, zob.: Н. Г. Бережков, *Хронология русского летописания*, s. 108.

²² *Ипатьевская летопись*, kol. 785. *Kronika halicko-wołyńska*, s. 222, 230–231. Zob. też: А. Jusupowicz, *Elity ziemi halickiej i wołyńskiej w czasach Romanowiczów (ok. 1205–1269)*, Kraków 2013, s. 136–137.

²³ *Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов*, pod red. и с предисл. А. Н. Насонова, Москва–Ленинград 1950, s. 21, 205, 472.

²⁴ В. Л. Янин, *Новгородские посадники*, Москва 2003, s. 92–94, 99, 502.

²⁵ Н. Г. Бережков, *Хронология русского летописания*, s. 78–79, 191–192.

²⁶ *Ипатьевская летопись*, kol. 595; *Лаврентьевская летопись*, s. 372.

²⁷ Dmitrij Powajskij uważał, że posłem tym był Borys Kuniewicz, ale swojego zdania nie uzasadnił, zob.: Д. И. Иловайский, *История рязанского княжества*, Москва 1858, s. 53.

²⁸ *Ипатьевская летопись*, kol. 543, 560, 565, 573. O chronologii, zob.: Н. Г. Бережков, *Хронология русского летописания*, s. 180–181, 184–191.

²⁹ *Лаврентьевская летопись*, s. 364, 365, 372, 384. O chronologii, zob.: Н. Г. Бережков, *Хронология русского летописания*, s. 77–80.

6680 (1172/1173), 6682 (1174/1175) i 6685 (1177/1178)³⁰. Wiedzieli o nim i autorzy późniejszych źródeł narracyjnych, takich jak *Moskiewski zwód latopisarski końca XV wieku*³¹, *Latopis Jermoliński*³² czy *Latopis nikonowski*³³. Ów Borys również wydaje się mało prawdopodobnym kandydatem na ojca Sławna. Ród Żydosławicza był bowiem ściśle związany z domem włodziemiersko-suzdalskich Monomachowiczów, zaś sam Borys służył Andrzejowi Bogolubskiemu. Po jego śmierci (28 VI 1174) przeszedł na stronę księcia riazkańskiego Gleba Rościsławowicza i po klęsce tegoż nad rzeką Kołokszą, w lutym 1177 r., został schwytany przez ludzi Wsiewołodą Juriewiczą³⁴. Prawdopodobnie zdołał porozumieć się z nowym władcą włodziemiersko-suzdalskim, gdyż wkrótce jego syn, Michał Borysowicz, znalazł się w najbliższym otoczeniu Wsiewołoda³⁵. Być może synem Michała i wnukiem Borysa był Żydosław, wojewoda księcia włodziemierskiego Andrzeja Jarosławowicza, który stracił życie w starciu z Mongołami w 6760 (1252) r.³⁶

Potencjalnie ojcem Sławna mógł być Borys Zacharowicz. Bojar ten pojawił się w źródłach po raz pierwszy pod rokiem 6676 (1168/1169; prawidłowa data: marzec 1167³⁷) w otoczeniu księcia smoleńskiego Rościsława Mścisławowicza³⁸. Z krótkiej notki latopisarskiej wywnioskować można, że pochodził on z ziemi smoleńskiej i karierę polityczną rozpoczął przy dworze Rościsława. Po zgonie tego ostatniego (14 III 1167), służył jego synowi Mścisławowi – w końcu lat 70. XII w. podążył za nim do Nowogrodu, a wiosną 6686 (1178/1179; prawidłowa data: przed 13 VI 1180³⁹) r. został mianowany na opiekuna nieletniego syna Mścisława, Włodzimierza⁴⁰. Dwa lata później – w roku 6688 (1180/1181; prawidłowa data: 1181/1182⁴¹) wraz z Włodzimierzem Mścisławowiczem przebywał w Trepolu, gdzie pełnił funkcje opiekuna księcia jak i miejscowego wojewody⁴². Prawdopodobnie resztę życia spędził w ziemi kijowskiej. W nauce historycznej już nieraz zwracano uwagę, że to właśnie Borys Zachorowicz był ojcem Sławna Borysowi-

³⁰ *Радзивилловская летопись*, [w:] ПСРЛ, т. 38, Ленинград 1989, s. 136, 140, 145.

³¹ *Московский летописный свод конца XV в.*, [w:] ПСРЛ, т. 25, Москва-Ленинград 1949, s. 79, 82, 83, 88.

³² *Ермолинская летопись*, [w:] ПСРЛ, т. 23, Санкт-Петербург 1910, s. 52.

³³ *Летописный сборник, именуемый Патриаршию или Никоновскою летописью*, [w:] ПСРЛ, т. 9, Санкт-Петербург 1862, S. 247, 248; т. 10, Санкт-Петербург 1885, s. 5.

³⁴ Zob. przurp. 28–33.

³⁵ *Лаврентьевская летопись*, s. 420, 431. Możliwość powiązań rodzinnych między Borysem a Michałem dopuszczał jeszcze Siergiej Solowjow, zob.: С. М. Соловьев, *История России с древнейших времен*, кн. 1, s. 629. Ostatnio na ten temat: П. С. Стефанович, *Князь и бояре*, s. 258.

³⁶ *Лаврентьевская летопись*, s. 473. Zob. też: А. Л. НИКИТИН, *Текстология русских летописей XI – начала XIV вв.*, вып. 3: *Летописание Владимиро-Суздальской Руси XIII в.*, Москва 2011, s. 118, 257. Por.: А. В. Кузьмин, *На пути в Москву. Очерки генеалогии военно-служилой знати Северо-Восточной Руси в XIII – середине XV в.*, т. 1, Москва 2014, s. 199–200. Rosyjski historyk przypuszcza, że potomek Żydosława, Olferyj Żydosławicz, po 1252 r., mógł przejść na służbę do księcia Jarosława Jarosławowicza i razem z nim przenieść się do księstwa twerskiego, gdzie występował jeszcze w latach 1316–1317 (*Tamże*, s. 263–264).

³⁷ Н. Г. Бережков, *Хронология русского летописания*, s. 178–179.

³⁸ *Ипатьевская летопись*, kol. 518.

³⁹ *Новгородская первая летопись*, s. 36; Н. Г. Бережков, *Хронология русского летописания*, s. 199.

⁴⁰ *Ипатьевская летопись*, kol. 609.

⁴¹ Н. Г. Бережков, *Хронология русского летописания*, s. 200.

⁴² *Ипатьевская летопись*, kol. 621–622, 623.

cza. Jako pierwszy do takiego wniosku skłaniał się Michaił Pogodin⁴³, a ostatnio – Piotr Stefanowicz⁴⁴ i Petro Tołoczko⁴⁵. Biorąc pod uwagę, że i Borys Zacharowicz, i Sławna Borysowicz, a później i jego syn, Iwan Sławnowicz, służyli smoleńskim Mściśławowiczom, utożsamienie ojca Sławna z Borysem Zacharowiczem jest uzasadnione i wydaje się bardzo prawdopodobnym.

Wyjaśnwszy pochodzenie Sławna Borysowicza należy podjąć próbę ustalenia tego, czy istniał związek między nim a Sławnem z najwcześniejszej wzmianki *latopisarskiej*.

Pod 6679 (1171/1172) r. *Latopis kijowski* mieści opis walk książąt ruskich za Dorohobuż, gród na pograniczu wołyńsko-kijowskim. Jak słusznie zauważył Nikołaj Bierieżkow, wydarzenia te w rzeczywistości miały miejsce w styczniu-lutym 1170 r.⁴⁶ *Latopisarz* ruski odnotował po kolei: wyprawę na Dorohobuż księcia wołyńskiego Mściśława Izjasławowicza i wspierających go pułków halickich; zdobycie przez sojuszników Szumska i innych grodów; skuteczną obronę Dorohobuża przez Włodzimierza Andrzejowicza; ciężki stan zdrowotny władcy dorohobużskiego, jego zgon 28 stycznia 1170 r. i pogrzeb w Kijowie. Dalej zamieszczony jest następujący *passus*: „Володимиръ же Мъстиславичъ бѣ въ Полонѣмъ. слышавъ же шже Андрѣвичъ Володимиръ оумерлъ. и иде к Дорогобужу дружина же Андрѣвича не пустиша его в городъ. внъ же посла къ Славнови и къ дружинѣ. речъ цѣлюю к вама крѣтъ. и къ кнагиги вашей. ѡкоже ми на ваѣ не позрѣти лихомъ. ни на ѡтровъ свою. ни на села еѣ. ни на ино ничтоже. и цѣлова крѣтъ к нима. и вниде въ градъ. и переступи крѣтъное цѣлование...”⁴⁷. Z cytowanego wyżej fragmentu wyraźnie wynika, że po śmierci Włodzimira Andriejewicza miał miejsce nieudany atak na Dorohobuż, dokonany przez Włodzimierza Mściśławowicza, władającego pobliskim Połonnym. Następnie wspomniano o skutecznej obronie miasta przez drużynę zmarłego księcia, rokowaniach Mściśławowicza z najbardziej wpływowymi reprezentantami miejscowej elity politycznej, na czele ze Sławnem, oraz zawarciu między nimi pewnej umowy i przekazaniu miasta Włodzimierzowi Mściśławowiczowi.

Jak widać, informacje o przebywającym w Dorohobużu Sławnie są wyjątkowo skromne. Mimo tego można wywnioskować, że był on jednym z najbardziej wpływowych miejscowych urzędników, który należał do najbliższego otoczenia Włodzimierza Andrzejowicza, a po jego śmierci sprawował rządy w mieście. Czy mógł on zatem być synem Borysa Zacharowicza? Jego rzadkie imię może przemawiać za tym, że i dorohobużski, i kijowski urzędnik to jeden i ten sam człowiek. Jest to jednak zbyt słaby argument. W tym samym czasie znane są dosyć liczne *latopisarskie* przykłady występowania pod takim samym imieniem zupełnie różnych osób. Dobrym przykładem będzie

⁴³ М. П. Погдин, *О наследственности древних санов*, s. 79.

⁴⁴ П. С. Стефанович, *Князь и бояре*, s. 254–255.

⁴⁵ П. П. Толочко, *Власть в Древней Руси*, s. 129.

⁴⁶ Н. Г. Бережков, *Хронология русского летописания*, s. 181–182.

⁴⁷ *Ипатьевская летопись*, kol. 546–547.

tutaj trzech Wołodysławów⁴⁸, czy dwóch Żyrosławów⁴⁹, odnotowanych w latach 40.–70. XII wieku. Poza tym, dwie przesłanki skłaniają mnie do wniosku o braku powiązań między Sławnem z Dorohobuża i Borysem Zacharowiczem. Po pierwsze, przebywali oni na służbie u książąt reprezentujących różne odłamy rodu Włodzimierza Wsiewołodowicza – wołyńskich Monomachowiczów i smoleńskich Mściśławowiczów – nie związanych ze sobą na tym etapie ani mariażami, ani sojuszami politycznymi. Zakładając, że Sławnn był synem Borysa, należałoby oczekiwać, że również jak jego ojciec, znajdował się przy dworze Mściśława Rościsławowicza, gdzie, bez wątplenia, miał lepsze możliwości dla rozwoju kariery. Po drugie, informacja latopisarska daje poważne podstawy sądzić, że na przełomie lat 60. i 70. XII w. dorohobużski Sławnn był już doświadczonym urzędnikiem i dowódcą wojskowym. Można zatem mówić, że był on w podobnym wieku jak Borys Zacharowicz, co raczej wyklucza pokrewieństwo między nimi w linii prostej.

Oczywiście, jestem całkowicie świadom tego, że powyższe rozważania nie rozwiązują w sposób całkowicie przekonujący kwestii identyfikacji osób występujących w *Latopisie kijowskim* pod imieniem „Sławnn”. Skłaniam się jednak do wniosku, że w opiszach z 6679 r. oraz lat 6695 i 6696 występują dwie różne osoby – urzędnik księcia dorohobuskiego Włodzimierza Andrzejowicza, Sławnn oraz Sławnn Borysowicz, tysięcznik białogrodzki i wojewoda Ruryka Rościsławowicza.

REFERENCES

Sources:

- Ermolinskaya letopis'*, [in:] *Polnoe sobranie russkikh letopisey*, t. 23, Sankt-Peterburg 1910.
- Ipatyevskaya letopis'*, [in:] *Polnoe sobranie russkikh letopisey*, t. 2, Sankt-Peterburg 1908.
- Kronika halicko-wołyńska (Kronika Romanowiczów)*, wyd., wstępem i przyp. opatr. D. Dąbrowski, A. Jusupowicz przy współpracy I. Juriewej, A. Majorowa i T. Wilkuł, Kraków–Warszawa 2017 (Seria: *Pomniki Dziejowe Polski = Monumenta Poloniae Historica. Seria II*, t. 16).
- Lavrentyevskaya letopis'*, [in:] *Polnoe sobranie russkikh letopisey*, t. 1, Leningrad 1926–1928.
- Letopisny sbornik, imenuemy Patriarsheju ili Nikonovskoyu letopis'ju*, [in:] *Polnoe sobranie russkikh letopisey*, t. 9, Sankt-Peterburg 1862; t. 10, Sankt-Peterburg 1885.
- Litopis rus'kyj*, per. z dawn'orus. L. Ye. Makhnovtsa; vidp. red. O. V. Myshanych, Kyiv 1989.
- Moskovsky letopisny svod kontsa XV v.*, [in:] *Polnoe sobranie russkikh letopisey*, t. 25, Moskva–Leningrad 1949.
- Novgorodskaya pervaya letopis' starshego i mladshego izvodov*, pod red. i s predisl. A. N. Nasonova, Moskva–Leningrad 1950.
- Radzivilovskaya letopis'*, [in:] *Polnoe sobranie russkikh letopisey*, t. 38, Leningrad 1989.

⁴⁸ Zob.: C. M. Соловьев, *История России с древнейших времен*, кн. 1: т. 1–2, s. 629; V. Nagirnyy, *Antroponimizacja etnonimu „Лахи” na Rusi w XI–XIII w.* [w:] *Rus' and Poland (10th–14th centuries). Publication from the 9th International Scientific Conference, Przemyśl, 5th–8th December, 2018*, eds. V. Nagirnyy and T. Pudłocki, Krakow 2019, s. 201.

⁴⁹ Zob.: В. Нагірны, *Туровскіі посаднік Жірослаў Іванковіч. Прасопографічэскіі очерк*, [in:] *Studia Historica Europae Orientalis = Исследования по истории Восточной Европы: научный сборник*, вып. 12, Минск 2019, s. 31–41; Idem, *Хто ўзначальваў кіеўскія войскі ў паходзе на Мінск у 1159 г.* „Журнал Беларускаго Гасударственаго універсітета. Історыя”, 2020 nr 2, s. 5–10.

Studies:

- Berezhkov N. G., *Khronologiya rusckogo letopisaniya*, Moskva 1963.
- Dąbrowski D., *Genealogia Mścislawowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku)*, Kraków 2008.
- Dombrovsky D., *Genealogiya Mstislavovichy: Pervoye pokoleniya (do nachala XIV v.)*, per. i vstup. slovo k rus. izd. K. Erusalimskogo i O. Ostapchuk, Sankt-Peterburg 2015.
- Jusupović A., *Elity ziemi halickiej i wołyńskiej w czasach Romanowiczów (ok. 1205–1269)*, Kraków 2013.
- Etymologichnyy slovnyk litopysnykh geografichnykh nazv Pivdennoyi Rusi*, vidp. red. O. S. Stryzhakh, Kyiv 1985.
- Golovko O., *Viyna za „galyts'ku spadshchynu” (1187–1189)*, [in:] *Knyazha doba: istoriya i kul'tura*, vyp. 3, L'viv 2010, s. 116–132.
- Hardi B., *Naslednitsi Kijeva: Između kraljevsko krune i tatarskog jarma. Studija o drzhavno-pravnom položaji Galichke i Galichko-Volinska knyazhevina do 1264. godina*, Novi Sad 2002.
- Hrushevs'kyi M. S., *Narys istoriyi Kyivs'koyi zemli vid smerti Yaroslava do kintsia XIV storichcha*, Kyiv 1991 [piervodruk: Kiev 1891].
- Ilovaysky D. I., *Istoriya ryazanskogo knyazhestva*, Moskva 1858.
- Imennoy i geograficheskoy ukazatel' k Ipatyevskoy letopisi*, [in:] *Polnoe sobranie russkikh letopisey*, t. 2, Moskva 1998, s. I–XXXIII.
- Kryp'yakevych I. P., *Galyts'ko-Volyns'ke knyazivstvo*, Kyiv 1984.
- Kryp'yakevych I., *De buv Dem'yan tysiats'kym. Prychynok do istoriyi uryadiu v Galychyni per-shoyi polovyny XIII v.*, [in:] *Zapysky Naukovoho Tovarystva imeni Shevchenka*, t. 67, L'viv 1905, kn. 5, s. 1–3.
- Kuz'min A. V., *Na puti v Moskvu. Ocherki genealogii voenno-sluzhiloy znati Severo-Vostochnoy Rusi v XIII –seredine XV v.*, t. 1, Moskva 2014.
- Kuchkin V. A., *Tysiatskie v Kievskom knyazhestve v XI–XIII v. „Drevnyaya Rus'”. Voprosy medievistiki*, 2016, nr 3 (65), s. 5–16.
- Nagirnyy V., *Antroponimizacija etnonimu „Лакх” na Rusi w XI–XIII w.* [in:] *Rus' and Poland (10th–14th centuries). Publication from the 9th International Scientific Conference, Przemyśl, 5th–8th December, 2018*, eds. V. Nagirnyy and T. Pudłocki, Krakow 2019, s. 197–205 (*Seria: Colloquia Russica. Series I, vol. 9*).
- Nagirny V., *Turovsky posadnik Žirosslav Ivankovich. Prosopografichesky ocherk*, [in:] *Studia Historica Europae Orientalis = Issledovaniya po istorii Vostochnoy Evropy: nauchnyy sbornik*, vyp. 12, Minsk 2019, s. 31–41.
- Nagirny V. M., *Khito ūznachal' vaŭ kieŭskiya voyski ū pakhodze na Minsk u 1159 g.* „*Žurnal Belorusskogo Gosudarstvennogo universiteta. Istoriya*”, 2020, nr 2, s. 5–10.
- Nikitin A. L., *Tekstologiya russkikh letopisey XI – nachala XIV vv.*, vyp. 3: *Letopisanie Vladimiro-Suzdal'skoy Rusi XIII v.*, Moskva 2011.
- Pogodin M. P., *O nasledstvennosti drevnikh sanov v period vremeni ot 1054 do 1240 g.*, [in:] *Arkhiv istoriko-yuridicheskikh svedeny, otnosyashchikhsya do Rossii*, kn. 1, Moskva 1850, s. 73–96.
- Solovyev S. M., *Istoriya Rossii s drevneyshikh vremen*, kn. 1, t. 1–2, Moskva 1959 [piervodruk: Moskva 1851].
- Stefanovich P. S., *Knyaz' i boyare: klyatva vernosti i pravo otyezda*, [in:] A. A. Gorsky, V. A. Kuchkin, P. V. Lukin, P. S. Stefanovich, *Drevnyaya Rus': ocherki politicheskogo i sotsial'nogo stroya*, Moskva 2008, s. 148–269.
- Tolochko P. P., *Vlast' v Drevney Rusi. X–XIII vv.*, Sankt-Peterburg 2011.
- Voytovich L. V., *Galits'ko-volins'ki etyudi*, Bila Tserkva 2011.
- Yanin V. L., *Novgorodskie posadniki*, Moskva 2003.

